

ПСЕВДОТЕОРЕТИЧНІ АТАВІЗМИ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ

Поза тим, що понад століття тому видатний теоретик бухгалтерського обліку Й. Шер стосовно звітності відзначив: “Бувають статті. ... суми яких хоча й юридично однорідні, але з господарської точки зору підлягають настільки різній оцінці, що відносно загального стану підприємства не можна вивести правильного висновку” [5, с. 462], це, на жаль, проігноровано. Відтак і нині маємо казуси, які заважають виведенню правильного висновку стосовно фінансового стану підприємства, не дивлячись на перейменування назви головної форми звітності саме під таким ракурсом.

Приміром, підсумок розділу I “Власний капітал” згаданого звіту мав би засвідчувати власне саме яким є цей стан на певну дату. Однак це далеко не так. Бо поряд із додатнім підсумком у рядку 1495 “Усього за розділом I” Балансу (Звіту про фінансовий стан) ф. № 1, доволі часто тут фігурують від’ємні суми, що рівнозначне тому, якби дірку в гаманці спробувати видати за наявність дзвінких золотих монет.

А все через перенесення в методологію бухгалтерського обліку рівняння капіталу, яке Й. Шер використав у згаданій праці для наочного зображення своїх аргументів. Як він писав – щодо “третьої, виведеної з балансу форми теорії двох рахунків”, підкреслюючи, що стосується це стосовно “пробного балансу, який, по суті, служить лише засобом контролю, коли хочуть встановити подвійний вплив промислової діяльності на майно й на приріст чи зменшення власного капіталу”. Адже “на дебетовій стороні його знаходяться дебетові сальдо майнових рахунків, рівно як і рахунків збитку, й при цьому лише за їхньою **книжковою** вартістю, а **не за інвентарною вартістю, котра підлягає внесенню в заключний** (тут і далі виділено мною – П. Х.) баланс. На кредитовій стороні пробного балансу зібрана **книжкова** вартість ...початкового власного капіталу, рахунків прибутку й книжкові вартості боргів або чужого капіталу...” [5, с. 40].

Та саме ці “книжкові вартості” заповнили уяву наших методологів, які скопіювавши за комп’ютерним перекладом англомовні тексти, вирішили доповнити їх власними “теоретичними” формулюваннями на кшталт: “Власний капітал – частина в активах підприємства, що залишається після вирахування його зобов’язань” і підігнали під це форму згадуваного Балансу (Звіту про фінансовий стан) ф. № 1.

Де перший розділ пасиву виглядає атавізмом, адже він не тільки не відображає інвентарної вартості майнових рахунків, але й узагалі недоцільний у такому разі, позаяк значно простіше підставити в рівняння $A - Z = K$ підсумки цих вартостей,

відображених в активі й відняти від них книжкову суму зобов'язань, ніж морочитися з відкриттям і веденням ірреальних рахунків класу 4 “Власний капітал та забезпечення зобов'язань” – результат бо вийде однаковий!

Отож, не дивлячись на те, що за фактом капітал є центральною категорією в економічній діяльності підприємств: неспроста ж Нобелівський лауреат Дж. Хікс у назві своєї найбільш відомої праці [3] поставив його в один ряд із вартістю, тож у системі бухгалтерському обліку мав би бути, за словами А. ді Піетро, “наріжним каменем” [2, с. 73], він наразі залишається тут зайвим придатком, уведеним лише для того, аби забезпечити симетричність Балансу (Звіту про фінансовий стан) ф. № 1, яку в наш час оспорюють, пропонуючи його конструкцію за наведеним вище рівнянням [4, с. 165].

Подібним атавізмом є спроба відобразити в бухгалтерському обліку реальну суму власного капіталу за допомогою того, що в принципі неможливе, якщо тільки – тут скористаємося іронічним зауваженням професорів елітарних (Гарвардського й Мічиганського) університетів США, – “бухгалтер не ясновидець”.

Адже ніхто “не може знати наперед, як довго буде використовуватися актив та яку він буде мати залишкову вартість”. Отож усі концепції нарахування зносу необоротних активів, починаючи з розгляду “капітального активу як рівномірно використовованого в кожному році його служби” чи нібито “передбачувані вигоди можуть бути більшими в першому році загального терміну служби активу й меншими в останньому” [1, с. 128-129] з іншими включно, є лише припущеннями, а не аксіомами.

Тому ні амортизація, яку прирівнюють до суми зносу необоротних активів, ані величина основного капіталу підприємства, яка теоретично мала би відповідати вказаній у статті 1010 “Основні засоби” Балансу (Звіту про фінансовий стан) ф. № 1 ніяк не можуть бути реальними. Визнання чого маємо, коли мова йде про відчуження чи то окремих активів, чи підприємств у цілому, певна річ, не у випадках рейдерства.

Й саме зважаючи на непоодинокість останнього, цей атавізм треба прибрати з практики, ні, не теорії, а практики бухгалтерському обліку, за що спасибі скажуть тисячі бухгалтерів, котрі змушені щомісяця виконувати рутинні процедури з відображення віртуальної суми зносу необоротних активів, які насправді є ворожінням на кофейній гущі.

Список використаних інформаційних джерел

1. Энтони Р., Рис Дж. Учет: ситуации и примеры. Пер. с англ. М.: Финансы и статистика, 2001. 560 с.
2. Соколов Я. В. Бухгалтерский учет: от истоков до наших дней. М.: Аудит ЮНИТИ, 1996. 638 с.
3. Хикс Дж. Стоимость и капитал. Пер. с англ. М.: Прогресс, 1993. 488 с.
4. Цыганков К. Ю. Очерки теории и истории бухгалтерского учета. М.: Магистр, 2007. 462 с.

5. Шерр Й. Ф. Бухгалтерия и баланс. 4-е изд.: Пер. с 5-го нем. изд. М.: Экономическая жизнь, 1926. 575 с.

УДК 657

Хорунжак Н.М.

*д.е.н., професор, професор кафедри обліку та оподаткування
Тернопільський національний економічний університет, м.Тернопіль, Україна*

АНАЛІЗ ВИТРАТ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ: ПРОБЛЕМИ ТА ВИКЛИКИ

Своєчасне отримання якісної обліково-аналітичної інформації дозволяє системі управління ефективно вирішувати проблеми досягнення максимальної результативності діяльності. Найсучаснішим способом прискорення отримання такої інформації є широке використання інформаційних технологій та систем. Практично в усіх підприємствах для ведення обліку використовують спеціальне програмне забезпечення. З огляду на це можна стверджувати, що існують об'єктивні позитивні умови комп'ютеризації і процесів аналізу. Але натомість в практичній площині існує низка проблем, які породжені не лише технічним прогресом і певним відставанням знань та вмінь облікового й управлінського персоналу. Дається взнаки відсутність інтересу до широкого застосування аналітичного інструментарію в управлінні діяльністю сучасними суб'єктами господарювання, особливо невеликими та середніми. Незаслужено занедбаний методологічний механізм аналізу в більшості випадків призводить до прийняття неефективних і нерациональних управлінських рішень. Але зростання рівня конкуренції в усіх, без винятку, галузях вимагає виявлення прихованих резервів підвищення ефективності діяльності суб'єктів господарювання. Це неможливо зробити без застосування вагомої й, одночасно, такої дієвої функції управління, як аналіз. До її позитивних характеристик, які надзвичайно важливі для сучасних підприємств, слід віднести доступність і широко розвинуті методи, в тому числі інноваційні. Однак є ряд суттєвих перепон на шляху активізації їх використання. Однією з них виступає недостатній рівень можливостей використання сучасних інформаційних технологій для здійснення аналізу економічних показників діяльності суб'єктів господарювання. Дослідження проблеми програмного забезпечення та автоматизації процесу аналізу, зокрема витрат, слід акцентувати увагу на завданні, яке він має виконувати, а саме: забезпечення підвищення економічного рівня суб'єкта господарювання.

Це вимагає розуміння керівників підприємств, що економічний аналіз і використання його результатів для прийняття своєчасних і ділових рішень життєво необхідні в умовах ринку та зростання конкуренції. Вирішення цієї проблеми лежить в площині використання сучасних інформаційних технологій. Для проведення аналітичних розрахунків на ринку програмного забезпечення присутні